

BULGAARSE PLUIMVEE RASSEN

Tekst: Hristo Lukanov (Bulgarije)

Foto's: Hristo Lukanov, Petar Petrov, Plamen Spassov (Bulgarije)

"Onze economie is gebaseerd op de zwakke vleugels van de kip en de fragiele eierschaal" - Quote van Dimitar Atanasov, Minister van Landbouw in Bulgarije in het midden van de 30-er jaren van de 20^e eeuw

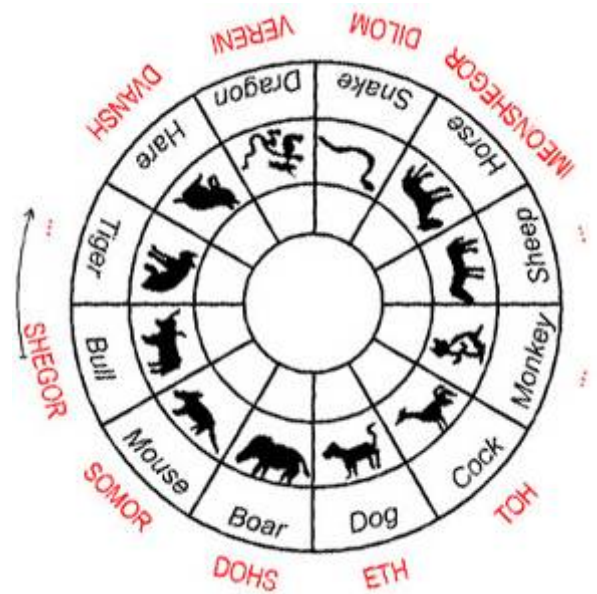

Historisch overzicht van de pluimveefokkerij in Bulgarije

Bulgarije is een oud Europees land met een lange geschiedenis, ontstaan in de 7^e eeuw. De huidige locatie is in het Zuid-Oosten van het Balkan schiereiland; een pittoresk landschap van 111.000 km² en een bevolking van ongeveer 7,5 miljoen. Het land is EU- en NAVO-lid.

De Proto-Bulgaren waren een oude beschaving, samengesteld uit verschillende stammen afkomstig uit Centraal-Azië. Ze hadden grote kuddes vee, paarden, schapen en kippen (waarschijnlijk vechthoenders, voor het plezier en religieuze rituelen). Het meest gewaardeerde dier was het paard.

De proto-Bulgaarse kalender was verdeeld in 12 cyclische jaren die werden aangeduid met 12 dierenamen en een daarvan werd "haan" genoemd. Dieren waren heilig voor de proto-Bulgaren, want zij speelden de rol van totems. Tijdens de grote migratie verhuisden de proto-Bulgaren vanuit Azië naar Europa. In de eerste helft van de 7^e eeuw bevolkten ze het gebied tussen de Kaukasus, Wolga en de Karpaten. Deze nieuw gevormde landstreek werd door de oude Byzantijnse geschiedschrijvers vermeld als het Oude Groot-Bulgaarse Rijk.

Rechts: De twaalf-jarige cyclische kalender van de Proto-Bulgaren.

Later in de 7^e eeuw werd dit Rijk verwoest door de Khazaren en een aantal proto-Bulgaarse stammen volgden Khan Asparuh (derde zoon van Khan Kubrat) naar het schiereiland van de Balkan, waar het Eerste Bulgaarse Rijk werd opgericht, ook wel bekend als Donau Bulgarije. Ze gingen op in de lokale stammen en Slaven en worstelden tot 681 met Byzantium voor dit grondgebied. De Slaven waren landbouwers en veefokkers. Beïnvloed door de Byzantijnse traditie, werden kippen gezien als productiedier voor vlees en eieren. Ze waren het belangrijkste 'pluimvee' in het Eerste Bulgaarse Rijk. Na de kerstening (865) raakten de heidense rituelen in vergetelheid.

Boven: Prent uit The Illustrated London News, 12 februari 1887. (Zegenen van het vee.)

Het goede klimaat, de geografische ligging en de goed ontwikkelde graanproductie droegen bij aan de evolutie van vee en vooral pluimvee. Tijdens de Byzantijnse bezetting (1018-1185) en het Tweede Bulgaarse Rijk (1185-1396) werd er weinig pluimvee gefokt; kippen werden gebruikt voor de handel en voor voedsel.

De volgende belangrijke stap in de Bulgaarse geschiedenis is de 500 jaar onder de Ottomaanse slavernij, tussen 1396 en 1878. Het Ottomaanse Rijk bevatte toen gebieden op 3 continenten: Noord-Afrika, Zuidoost-Azië en Zuidoost-Europa.

De Bulgaren werkten voornamelijk als landbouwer en ambachtsman. Elk gezin cultiveerde 3 tot 5 ha grond. Ze hadden het recht om het te verpachten of te verkopen, maar alles moest worden bewerkt en verbouwd, wat werd gecontroleerd door de lokale en centrale autoriteiten. De bevolking moest verschillende belastingen en heffingen betalen aan het Ottomaanse rijk. Ze werden gedwongen om een vast aantal dagen voor het Rijk te werken; ze moesten meewerken aan de aanleg van wegen, gebouwen en andere infrastructurele projecten. Het grootste deel van de oogst werd afgestaan aan het Rijk om belastingen en heffingen te dekken. Hoewel de werktuigen primitief waren, zorgden de goede klimatologische omstandigheden, geografische ligging en het harde werk van de boeren voor de productie van aanzienlijke hoeveelheden.

De schapenteelt was zeer goed ontwikkeld als gevolg van de interesse in dit dier door de moslims. In deze periode van honger en armoede, waren kippen voornamelijk bestemd voor persoonlijk gebruik (vlees en eieren) en een klein deel voor de handel. Ze liepen los in de vrije natuur, in groepen van 20 tot 60 dieren. Hun menu bestond uit zaden, insecten, slakken, kleine knaagdieren en planten. Tijdens het winterseizoen was het menu voornamelijk samengesteld uit voedsel, overgebleven van de familie van de eigenaar en wat karig graanvoer. De kippen waren klein, primitief, met een lage legcapaciteit en kleine eieren. Wel zeer vitaal, snel volwassen en met een uitstekende reproductiecapaciteit.

Ganzen werden gefokt in de buurt van grote waterbekkens en rivieren en vooral in de buurt van de rivieren Donau, Yantra en Maritza.

De *'high society'* van feodaal Bulgarije fokte voornamelijk sierkippen, duiven, pauwen, fazanten en kanaries voor de decoratie van hun haremhuizen. Een oud Turks kippenras, de Sultan, was erg populair voor decoratie van de tuin van de Sultan (vandaar de naam), de vizier en de lokale bestuurders.

Rechts: Donek duiven.
Foto: Mick Bassett.

Links: Palamarski duif. Foto: BAPB.

Andere populaire sierrassen waren de langkraaiers, die later werden verspreid over Europa. Zij zijn de voorouders van de Denizli (Turkije), de Servische - en Kosovo langkraaiers, het Berat hoen (Albanië en voormalig Joegoslavië) en waarschijnlijk ook van de Bergse Kraaier (Duitsland).

Hanengevechten waren erg populair en beschouwd als amusement van de *high society* in het Rijk. Het ras genaamd Hint Horozu of Turkse Aseel, is feitelijk nog hetzelfde als de oude vechthoenders.

Na de bevrijding van Bulgarije in 1878, verlieten de Turken het land, en met hen verdween de traditie van het fokken van sierhoenders. Alleen de duiven bleven over als siervogels. Alle anderen werden gebruikt voor voedsel. De fokkerij ging moeizaam en primitief. De tomen waren samengesteld uit ongeveer 15 à 20 kippen. In vlakke gebieden hield men kalkoenen, die los liepen rond de dorpen op zoek naar voedsel (voornamelijk insecten, overschotten van de oogst, zaden en groen). Ganzen werden verspreid over rivieren en gesloten waterbekkens.

Al was de pluimveefokkerij dan armzalig, primitief en kleinschalig, het was toch heel belangrijk voor Bulgarije. Volgens statistieken uit 1889, werden 20 miljoen eieren geëxporteerd. Ondertussen was Bulgarije de vijfde exporteur na Denemarken, Nederland, Polen en Ierland. Tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog, werd een eierenexport bereikt van 400 miljoen stuks; het tweede belangrijkste exportproduct na tabak. Het ministerie van Landbouw van Bulgarije begon met het verbeteren van de rassen door het importeren van kippen uit Europa, daarna uit de VS, Canada en Rusland. Eerst werden Patrijs Leghorn, zwart Minorca, Frans type Faverolles en La Flèche ingevoerd en later nog Rhode Island Red, gestreepte en witte Plymouth Rock, witte Leghorn en vele anderen. Maar door te grootschalige fokkerij waren de resultaten onbevredigend.

Tijdens de 40-er jaren van de twintigste eeuw werd een belangrijke onderzoek gedaan naar de rassenstructuur in Bulgarije. Enkele belangrijke groepen zijn gecategoriseerd en vernoemd naar de regio waar ze voorkwamen: dubbeldoel rassen - buff Elenska, rode Stara Zagora, witte Sevlievaska kippen en een legras: de Zwarte Shumen kip. Vanwege de grote belangstelling voor legkippen werd besloten om de Zwarte Shumenska, die als licht ras goed aangepast is aan het gematigde klimaat, als legras te ontwikkelen. Voor de selectie en ontwikkeling van een dubbeldoel ras - voor vlees én eieren - werd de rode Stara Zagora gekozen.

Echter, na de opkomst van hoog-productieve rassen en later van hun eigentijdse leg-en vlees-hybriden, nam het belang van de lokale rassen af. Van de geplande fokkerij kwam niets terecht en in de jaren zestig verdwenen de buff Elenska en witte Sevlievaska kippen geheel van het toneel.

Links: Rode Stara Zagora kip.

Tot 1949 was de pluimveefokkerij in Bulgarije zowel kleinschalig (achtertuin) als industrieel. Gezinnen op het platteland hadden rond de 15 à 30 kippen. Er waren totaal ongeveer 12 mln. kippen

waarvan 10 mln. leghennen. De kippenfokkerij werd een belangrijk onderdeel van het wetenschappelijke fokken van gedomesticeerde planten en dieren. Meer dan 100 co-operaties en bedrijven werden gecreëerd door opkopen van kleine producenten. Er werden meer dan 300 broederijen opgericht met een totale capaciteit van 800 duizend eieren. In 1939 werden in Bulgarije 744 mln. eieren en 20.700 ton ofwel 20.700 000 kg kippenvlees geproduceerd, waarvan het meeste voor de export was.

Tijdens de tweede helft van de twintigste eeuw werden grote pluimveebedrijven opgericht. Leg- en vleeskuiken hybriden werden ontwikkeld en gebruikt in indus-

triële en kleinschalige veehouderij. In 1950 werd het Livestock Breeding Institute in Kostinbrod opgericht, en een instituut in Stara Zagora - het Hybrid Centre of Poultry Breeding. In 1967 was Bulgarije de derde exporteur van pluimvee-producten na Nederland en Polen en deze inkomstenbron is de tweede belangrijkste na tabak. Tijdens deze periode werd gebruik gemaakt van de nieuwste ontwikkelingen in de fokkerij en zijn een aantal van de hoogproductieve Bulgaarse rassen gecreëerd, zoals de rode Staro Zagora kip en is men begonnen met de veredeling van de Zwarte Shumen kip en de witte Benkovski gans. (foto rechts)

Na de ontbinding van het Sovjet-economie milieu ondervonden alle economische sectoren problemen. Onderzoekssuccessen werden vergeten, gebouwen werden gesloopt en genetische bronnen gingen verloren. Dit noodlot trof ook de Bulgaarse rassen, die werden gehouden in verzamelgroepen, onderzoeks-faciliteiten, teststations, landbouw-instituten en scholen, waar ze werden verbeterd. De tomen plaatselijke hoenders verdwenen en met hen de glorieuze Bulgaarse veeteelt.

Tegenwoordig wordt meer dan 83% van de kippen en 90% van de eieren en vlees geproduceerd in kleinschalige particuliere boerderijen. De meeste kippen zijn voor vlees en eieren, maar helaas zijn dit voornamelijk verschillende kruisingen van lokale rassen en hybride leghennen (voornamelijk auto-sexing legkippen). In de sierkippenfokkerij is een grote diversiteit aan kleuren en soorten; er zijn kippen met kuif, verschillende soorten kam, met voetbevedering, baard, krulveer, naakthalzen en vele andere kruisingen. Met andere woorden, er is een grote verscheidenheid aan hoenders, die worden gebruikt om aan de behoeften van vlees en eieren te voldoen en hun fokkerij is willekeurig georganiseerd zonder duidelijke visie en goed resultaat. Er zijn maar weinig liefhebbers die zuivere rashaenders fokken. In 2010 is de Bulgaarse vereniging van Poultry Breeders (BAPB) opgericht. (Zie websites <http://bapb.dir.bg> en <http://www.pss.dir.bg> Het voornaamste doel is om deze hobby populair te maken en de Bulgaarse rassen te verbeteren. In 2010 hebben de leden van de BAPB vele rassen uit West-Europa ingevoerd, die nog niet erg populair zijn in het land, zoals: Serama, Appenzeller Spitskuif, Barnevelder, Vorwerk, Brakel, Antwerpse Baardkriel, Lakenfelder, Bielefelder, Araucana, Duits type Faverolles en vele anderen.

Boven: Banner BAPB.
Links: Zwarte Shumen hen.

DE RASSEN

1. ZWARTE SHUMEN/SHUMENSKA KIP

Standaard omschrijving

Haan gewicht: 2,0-2,5 kg

Hen gewicht: 1,5-1,8 kg

Legkracht: 160-170 eieren per jaar

Gemiddeld ei gewicht: 53-55 gr

Eikleur: wit met een grijze nuance

Kleur gevederte: zwart met groene glans

Ringmaat: 18/16

Een oud, oorspronkelijk ras, dat waarschijnlijk al bestond aan het eind van de

19e – begin 20e eeuw en populair was in het noordoosten van het land rond de Kamtchia Rivier. De kippen hebben overeenkomsten met de Mediterrane rassen: grote kam en lellen, vallende kam bij de hen, elegant van type, witte eieren, niet broeds, vroegrijp en een goede leg. Maar ze hebben ook eigenschappen van de oude hoenders: gehard tegen weinig voer en slechte leefomstandigheden, schuw, vliegvlug, economisch voerverbruik met zeer goede fokresultaten, agressief, vitaal en actief met laag gewicht. Een van de speciale kenmerken is dat ze rode oorlellen hebben en witte eieren leggen. (Vergeleken bij de moderne Mediterrane rassen is de tint iets grijsachtig.) Het eerste ei wordt gemiddeld rond dag 145 gelegd, waarmee ze zich plaatsen bij meest vroegrijpe rassen ter wereld. De Zwarte Shumen kip is geschikt voor vrije uitloop en biologische houderij.

Geschiedenis

De Zwarte Shumen/Shumenska kip is onbedoeld gemaakt door lokale fokkers in Noord-Oost Bulgarije tegen het einde van de 19^e en het begin van de 20^e eeuw. De naam verwijst naar de regio: Shumen. Volgens volksgeloof was de zwarte hen het symbool van het ontstaan van de vrouw en er waren veel rituelen, waarbij de kip betrokken was. Door slecht voer en huisvesting, het ontbreken van fokkennis bij de lokale bevolking, verlies door roofdieren en gewoon doodgaan, was er uiteindelijk een vitaal en sterk ras ontstaan met een goede legcapaciteit, maar met een laag lichaams- en eigewicht.

Wetenschappelijke verbetering en selectie van het ras begon in het midden van de twintigste eeuw en werd gekenmerkt door twee belangrijke periodes tussen 1951 en 1989. In de eerste periode was er een kruising van de lokale zwarte hennen uit de Schumen regio met zwarte Minorca hanen, voor verbetering van de legcapaciteit en eigrootte (waarschijnlijk is er in de in de eerste helft van vorige eeuw ook willekeurig gekruist met zwarte Minorca's of patrijs Leghorns, gezien de buitengewoon witte eieren die ze leggen.) Na het vastleggen van de eigenschappen werd het ras erkend. Tijdens de 60- en 70-er jaren van de 20^e eeuw, werd de tweede verbeteringsronde gestart, die tot doel had om een grotere kip te verkrijgen. Daartoe werd de Rhode Island Red gebruikt, maar het proces is in een vroeg stadium gestopt.

Tot het eind van de twintigste eeuw werden de Zwarte Shumen kippen wijdverbreid gehouden in grote tomen in onderzoeksfaciliteiten, teststations, landbouwinstututen, scholen en prive-bedrijven.

Aan het einde van de 20^e eeuw was er minder interesse in de instandhouding van de Bulgaarse rassen en meer in het economisch belang, wat het einde betekende voor alle tomen, met uitzondering van een groep in het Hybrid centrum voor Pluimveefokkerij in Stara Zagora, die bestond uit 150 Zwarte Shumen kippen van 2010 en 100 van 2011.

In 2010 werd de Bulgaarse Vereniging van Pluimveehouders (BAPB) opgericht. Het voornaamste doel is om de Zwarte Shumen/Shumenska kip en de rode Stara Zagora/Starozagorska kip populair te maken, te handhaven en te verbeteren. Dankzij de leden is de belangstelling voor deze rassen teruggekeerd en veel

pluimveeliefhebbers hebben deze kippen in hun hokken. In 2011 zal het ras voor het eerst worden uitgevoerd vanuit Bulgarije. In 2011 zijn leden van BAPB gestart met het selectieve werk voor de erkenning van de blauwe Shumen, wat gepland staat voor 2011- 2015.

Rechts: Witte eieren van de Zwarte Shumen en een bruin ei van de rode Stara Zagora kip.

Rasbeschrijving

Haan:

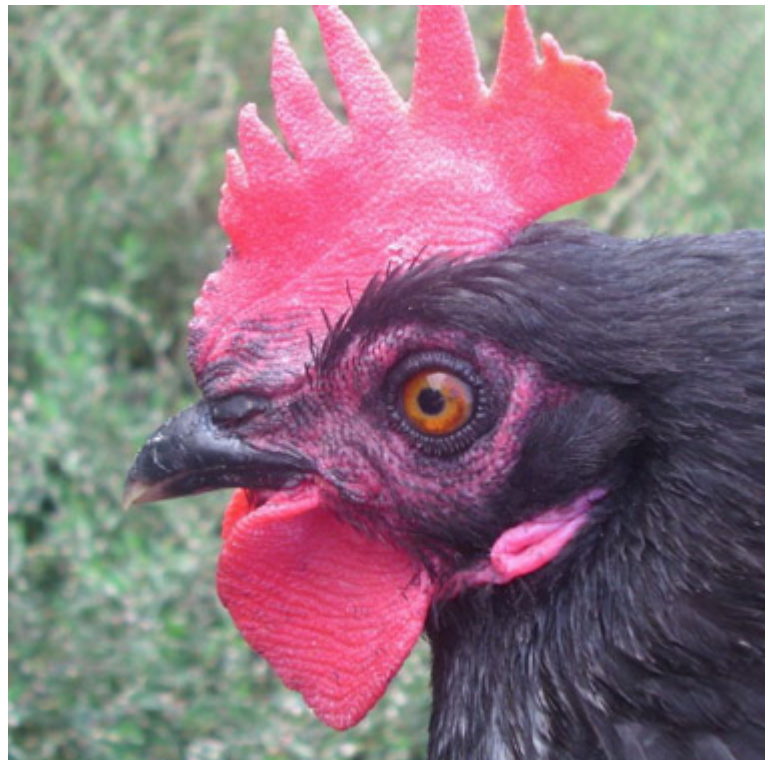
De haan is elegant en krachtig van type met een walsvormige romp. De nek is middellang, met rijk halsbehang. De schouders zijn breed en rond, deels bedekt door het halsbehang. De rug is over de gehele lengte vrij breed, iets versmallend naar de staart. Het zadel is rijk bevederd met lange veren, de staartaanzet goed afdekkend. De borst is goed gerond en iets naar voren gedragen. Het achterlijf is goed ontwikkeld. De vleugels zijn lang, goed aangetrokken gedragen, evenwijdig aan de ruglijn en mogen niet voorbij het lichaam steken. De staart is lang, open en vrij hoog gedragen, niet hoger dan 45°, goed ontwikkeld met brede, goed gebogen sikkels. De kop is middelgroot, gezicht rood tot donkerrood, onbevederd.

De grote ogen zijn rood-oranje van kleur. De enkele kam is recht met 5 tot 7 kampunten. De oorrellen zijn rood, middelgroot en langwerpig. De kinrellen zijn groot en langwerpig. De zwarte snavel is sterk, iets gebogen en middelgroot. De grijszwarte loopbenen hebben 4 tenen en zijn onbevederd. De bevedering is glad aanliggend.

Hen:

De romp van de hen is iets meer rechthoekig met horizontaal gedragen lange en vrij brede rug. Goed ontwikkelde legbuik. De staart is middellang en gespreid, gedragen onder een hoek van 45-50° (hoger dan de staart van de haan).

De kam valt naar één zijde om, zonder het zicht te belemmeren. (Er zijn hennen met staande kam, maar dat is niet gewenst.) Het gevederte is bij haan en hen zwart met groene glans, maar bij de hen is de glans iets minder intensief.

Ernstige fouten:

Te kleine of erg grote dieren; witte oorlellen; eekhoornstaart of te laag gedragen staart; slecht ontwikkelde staart; kleine of slecht gevormde kam bij de haan; grove of grote kop; X-benen; violette glans van het gevederte; witte veren; rode veren in hals-, zadel- of schouderveren.

Lees meer over de Bulgaarse pluimveerassen in onze volgende update.

Met dank aan ons teamlid Wanda Floor-Zwart, die de eerste fokker in Nederland is van de zwarte Shumen en rode Staro Zagora kippen. Serieuze fokkers met interesse in deze rassen (kuikens) kunnen contact met haar opnemen via e-mail janwan@online.nl of redactie@aviculture-europe.nl.

Copyright ©2011 Aviculture-Europe.
All rights reserved by VBC.